

Mladá veda

Young Science

Špeciálne vydanie

Mladá veda

Young Science

MEDZINÁRODNÝ VEDECKÝ ČASOPIS MLADÁ VEDA / YOUNG SCIENCE

Číslo 6, ročník 14., špeciálne číslo vydané v októbri 2026

ISSN 1339-3189, EV 167/23/EPP

Kontakt: info@mladaveda.sk, tel.: +421 908 546 716, www.mladaveda.sk

Fotografia na obálke: Analógový Prešov. © Branislav A. Švorc, foto.branisko.at

REDAKČNÁ RADA

prof. Ing. Peter Adamišín, PhD. (Katedra environmentálneho manažmentu, Prešovská univerzita, Prešov)

doc. Dr. Pavel Chromý, PhD. (Katedra sociálnej geografie a regionálneho rozvoje, Univerzita Karlova, Praha)

prof. Dr. Paul Robert Magocsi (Chair of Ukrainian Studies, University of Toronto; Royal Society of Canada)

Ing. Lucia Mikušová, PhD. (Ústav biochémie, výživy a ochrany zdravia, Slovenská technická univerzita, Bratislava)

doc. Ing. Peter Skok, CSc. (Ekomos s. r. o., Prešov)

Mgr. Monika Šavelová, PhD. (Katedra translatológie, Univerzita Konštantína Filozofa, Nitra)

prof. Ing. Róbert Štefko, Ph.D. (Katedra marketingu a medzinárodného obchodu, Prešovská univerzita, Prešov)

prof. PhDr. Peter Švorc, CSc., predseda (Inštitút histórie, Prešovská univerzita, Prešov)

doc. Ing. Petr Tománek, CSc. (Katedra verejnej ekonomiky, Vysoká škola báňská - Technická univerzita, Ostrava)

doc. Mgr. Michal Garaj, PhD. (Katedra politických vied, Univerzita sv. Cyrila a Metoda, Trnava)

REDAKCIA

Mgr. Branislav A. Švorc, PhD., šéfredaktor (Inštitút pre vedu, kultúru a spoločenský rozvoj)

Mgr. Martin Hajduk, PhD. (Banícke múzeum, Rožňava)

PhDr. Magdaléna Keresztesová, PhD. (Univerzita Karlova, Filozofická fakulta, Praha)

RNDr. Richard Nikischer, Ph.D. (Ministerstvo pro místní rozvoj ČR, Praha)

PhDr. Veronika Trstianska, PhD. (Ústav stredoeurópskych jazykov a kultúr FSŠ UKF, Nitra)

Mgr. Veronika Zuskáčová (Geografický ústav, Masarykova univerzita, Brno)

VYDAVATEĽ

Inštitút pre vedu, kultúru a spoločenský rozvoj

IČO: 57728038, Bajkalská 12B, 080 01 Prešov, Slovensko

v spolupráci s vydavateľstvom UNIVERSUM-EU, spol. s r. o.

HRA AKO PROSTRIEDOK ROZVOJA KOMUNIKAČNÝCH KOMPETENCIÍ DETÍ PREDŠKOLSKÉHO VEKU

PLAY AS A MEANS OF DEVELOPING COMMUNICATION COMPETENCES
OF PRESCHOOL-AGED CHILDREN

Zuzana Brčiaková, Marcela Čarnická¹

Zuzana Brčiaková pôsobí ako odborná asistentka na Katedre špeciálnej pedagogiky Pedagogickej fakulty Katolíckej univerzity v Ružomberku. V oblasti výskumu sa venuje problematike agresívneho správania detí predškolského veku a edukačným prístupom k žiakom a deťom so špeciálnymi výchovno-vzdelávacími potrebami v školskom prostredí. Marcela Čarnická pôsobí ako odborná asistentka na Katedre špeciálnej pedagogiky Pedagogickej fakulty Katolíckej univerzity v Ružomberku. V oblasti výskumu sa venuje edukačným prístupom k žiakom a deťom so špeciálnymi výchovno-vzdelávacími potrebami v školskom prostredí.

Zuzana Brčiaková works as an assistant professor at the Department of Special Pedagogy Faculty of Education Catholic University in Ružomberok. In the field of research, she focuses on the issues of aggressive behavior in preschool-aged children and educational approaches to pupils and children with special educational needs in the school environment. Marcela Čarnická works as an assistant professor at the Department of Special Education Faculty of Education, Catholic University in Ružomberok. In the field of research, she focuses on educational approaches to pupils and children with special educational needs in the school environment.

Abstract

The paper deals with the importance of play as a means of developing communication competencies in preschool children. It focuses on the possibilities of using play to support language development, communication skills, social relationships, and other areas of the child's personality development that are naturally enhanced through play activities. The aim of the paper is to analyze the importance of play in the process of developing communication competencies in preschool children and to highlight its possibilities for use in the educational practice of kindergartens. The paper has the character of a theoretical-analytical study and is based on the analysis and synthesis of professional literature focused on the issue of play, communication development of preschool children, and areas of personality development

¹ Adresa pracoviska: Ing. Zuzana Brčiaková, PhD., Mgr. Marcela Čarnická, PhD., Katolícka univerzita, Pedagogická fakulta, Katedra špeciálnej pedagogiky, Hrabovská cesta 1, 034 01 Ružomberok
E-mail: zuzana.brciakova@ku.sk, marcela.carnicka@ku.sk

through play activities. The findings indicate that play represents an important means of the child's comprehensive development, as it creates natural situations for language use, vocabulary development, social interaction, and the expression of one's own thoughts, needs, and emotions. The educational environment of the kindergarten plays a significant role, as it enables the purposeful support of children's communication development through various play activities. The paper is intended for professionals in the field of early childhood education.

Key words: play, preschool child, communication competencies, early childhood education

Abstrakt

Príspevok sa zaoberá významom hry ako prostriedku rozvoja komunikačných kompetencií detí predškolského veku. Zameriava sa na možnosti využitia hry pri podpore jazykového rozvoja, komunikačných schopností, sociálnych vzťahov a ďalších oblastí rozvoja osobnosti dieťaťa, ktoré sú prostredníctvom herných činností prirodzene rozvíjané. Cieľom príspevku je analyzovať význam hry v procese rozvoja komunikačných kompetencií detí predškolského veku a poukázať na jej možnosti využitia v pedagogickej praxi materskej školy. Príspevok má charakter teoreticko-analytickej štúdie a vychádza z analýzy a syntézy odbornej literatúry zameranej na problematiku hry, komunikačného vývinu dieťaťa predškolského veku a oblastí rozvoja osobnosti prostredníctvom herných činností. Zistenia poukazujú na skutočnosť, že hra predstavuje významný prostriedok komplexného rozvoja dieťaťa, pričom vytvára prirodzené situácie na používanie jazyka, rozvoj slovnej zásoby, sociálnu interakciu a vyjadrovanie vlastných myšlienok, potrieb a emócií. Významnú úlohu zohráva najmä pedagogické prostredie materskej školy, ktoré umožňuje cielene podporovať komunikačný rozvoj detí prostredníctvom rôznorodých herných aktivít. Príspevok je určený odbornej verejnosti v oblasti predprimárneho vzdelávania.

Kľúčové slová: hra, dieťa predškolského veku, komunikačné kompetencie, predprimárne vzdelávanie

Úvod

Predškolský vek predstavuje významné obdobie v živote dieťaťa, počas ktorého dochádza k intenzívnemu rozvoju jeho osobnosti, poznávacích schopností, sociálnych vzťahov a komunikačných kompetencií. Dieťa si postupne zdokonaľuje pozornosť, pamäť, myslenie a schopnosť orientovať sa v sociálnom prostredí. Učenie v tomto období prebieha najmä prostredníctvom vlastnej aktivity, pozorovania, manipulácie s predmetmi a praktických skúseností (Končeková, 2010; Berčíková et al., 2014).

Významnú súčasť vývinu dieťaťa predstavuje rozvoj reči a komunikačných schopností. Reč umožňuje dieťaťu vyjadrovať vlastné myšlienky, potreby a emócie, nadväzovať sociálne kontakty a zapájať sa do interakcií s okolím. V predškolskom období dochádza k zdokonaľovaniu jazykového prejavu, rozširovaniu slovnej zásoby a zložitejšiemu vyjadrovaniu myšlienok.

Jedným z najvýznamnejších prostriedkov, prostredníctvom ktorých dieťa v predškolskom veku získava skúsenosti a rozvíja svoje schopnosti, je hra. Hra vytvára prirodzené situácie na komunikáciu, spoluprácu a sociálne učenie, pričom podporuje nielen jazykový rozvoj, ale aj

d'alsie oblasti osobnosti dieťaťa. Práve preto predstavuje významný prostriedok rozvoja komunikačných kompetencií detí predškolského veku.

Komunikácia ako súčasť sociálnej interakcie

Komunikácia predstavuje základný proces sociálnej interakcie, prostredníctvom ktorého si jednotlivci navzájom odovzdávajú informácie, vyjadrujú svoje myšlienky, potreby, postoje a emócie. Je nevyhnutnou súčasťou medziľudských vzťahov a ovplyvňuje vytváranie sociálnych väzieb a vzájomné porozumenie.

Základným prostriedkom verbálnej komunikácie je jazyk, ktorého základnou jednotkou je slovo. Verbálna komunikácia využíva jazykový systém v jeho zvukovej a písomnej podobe a umožňuje človeku vyjadrovať vlastné myšlienky, sprostredkovať informácie a nadväzovať kontakt s druhými ľuďmi. Danek (2014, s. 64) charakterizuje verbálnu komunikáciu ako „*súhrn zvukov, prostredníctvom ktorých je možné vytvárať kontakt medzi ľuďmi*“. Aby bola komunikácia účinná, verbálny prejav musí byť zrozumiteľný a jeho význam musí byť pochopiteľný pre komunikačného partnera.

Verbálna komunikácia súvisí so schopnosťou jednotlivca využívať jazyk ako prostriedok dorozumievania, spolupráce a sociálnej interakcie. Klincková (2011) poukazuje na to, že tieto kompetencie patria medzi významné sociálne kompetencie, pretože ovplyvňujú schopnosť spolupracovať, riešiť konflikty a vytvárať vzťahy s inými ľuďmi. Účinnosť verbálneho prejavu zároveň ovplyvňujú aj paralingvistické prvky, ako sú tón hlasu, tempo reči, intenzita hlasu alebo spôsob prednesu informácie (Brčiaková, Čarnická, 2024).

Komunikácia však nie je založená iba na slovnom prejave. Významnú súčasť tvorí aj neverbálna komunikácia, ktorá zahŕňa rôzne formy neslovného vyjadrovania, napríklad mimiku, gestá, očný kontakt, pohyb tela, priestorové usporiadanie alebo dotyk (Herényiová, Martinčeková, 2015). Neverbálne prejavy dopĺňajú verbálnu komunikáciu, podporujú porozumenie a umožňujú vyjadrovať emócie a postoje, ktoré nemusia byť vždy vyjadrené slovami.

Špecifickým spôsobom komunikácie je sociálna komunikácia, ktorá vzniká v procese vzájomného pôsobenia medzi ľuďmi. Valachová (2009) uvádza, že sociálna komunikácia zahŕňa verbálnu, neverbálnu komunikáciu a komunikáciu prostredníctvom činnosti. Jej význam spočíva nielen v odovzdávaní informácií, ale aj v utváraní medziľudských vzťahov, spolupráci a spoločnom fungovaní v sociálnom prostredí.

V období predškolského veku nadobúda komunikácia osobitný význam, pretože predstavuje jeden zo základných prostriedkov učenia, socializácie a vytvárania vzťahov s okolím.

Komunikačný vývin dieťaťa predškolského veku

Komunikačný vývin dieťaťa predškolského veku predstavuje proces postupného rozvoja jazykových prejavov a komunikačných kompetencií, ktoré dieťa využíva v rôznych sociálnych situáciách. Komunikácia dieťaťa nezahŕňa iba verbálny prejav, ale aj neverbálne prostriedky, prostredníctvom ktorých dieťa vyjadruje svoje potreby, emócie a vzťah k okoliu. Verbálna komunikácia sa v predškolskom období výrazne rozvíja, pričom dochádza k rozširovaniu slovnej zásoby, zdokonaľovaniu gramatickej stránky reči a schopnosti

formulovať vlastné myšlienky (Valachová, 2009). Slovo predstavuje základnú jednotku jazykového prejavu a umožňuje dieťaťu pomenúvať okolité predmety a javy, vyjadrovať vlastné potreby a nadväzovať sociálne kontakty. Klincková (2011) uvádza, že verbálna komunikácia je súčasťou jazykových a komunikačných kompetencií, ktoré predstavujú významnú súčasť sociálnych kompetencií dieťaťa.

V predškolskom období sa rozvíja aj schopnosť dieťaťa viesť rozhovor, reagovať na komunikačného partnera a prispôbovať svoj prejav konkrétnej situácii. Komunikácia tak neslúži iba na výmenu informácií, ale zároveň podporuje vytváranie sociálnych vzťahov, spoluprácu a začlenenie dieťaťa do skupiny.

Súčasťou komunikačného vývinu je aj neverbálna komunikácia, ktorá dopĺňa a podporuje slovný prejav dieťaťa. Mimika, gestá, očný kontakt, pohyby tela alebo spôsob reagovania umožňujú dieťaťu vyjadriť emócie a zámery najmä v situáciách, keď verbálne vyjadrenie ešte nie je úplne rozvinuté (Herényiová, Martinčeková, 2015). Hlebová et al. (2016) zdôrazňuje význam neverbálnych prejavov najmä v interakcii s rovesníkmi, pretože podporujú vzájomné porozumenie a uľahčujú sociálne kontakty.

Významnou súčasťou komunikačného vývinu je sociálna komunikácia, ktorá sa realizuje prostredníctvom vzájomného pôsobenia medzi dieťaťom, dospelými a rovesníkmi. Valachová (2009) poukazuje na to, že sociálna komunikácia zahŕňa verbálnu, neverbálnu komunikáciu a komunikáciu prostredníctvom činnosti. Práve v každodenných interakciách a spoločných aktivitách získava dieťa skúsenosti s používaním jazyka, pravidlami rozhovoru a primeraným reagovaním na druhých.

Rozvoj komunikačných kompetencií dieťaťa je preto úzko spätý so sociálnym prostredím, v ktorom vyrastá. Materská škola poskytuje dieťaťu množstvo príležitostí na komunikáciu, spoluprácu a vytváranie vzťahov s rovesníkmi. Významné miesto v tomto procese má najmä hra, ktorá vytvára prirodzené situácie na používanie jazyka, rozvoj slovnej zásoby a osvojovanie pravidiel sociálnej komunikácie.

Význam hry v predškolskom veku

Hra predstavuje prirodzenú a neoddeliteľnú súčasť života dieťaťa predškolského veku. Prostredníctvom hry dieťa spoznáva okolité prostredie, získava nové skúsenosti a postupne si rozvíja poznanie o svete, ktorý ho obklopuje. Význam hry spočíva najmä v tom, že poskytuje priestor na spontánne objavovanie, učenie a rozvíjanie schopností primerane individuálnym možnostiam dieťaťa. Zároveň podporuje pozitívne emocionálne prežívanie, ktoré posilňuje vnútornú motiváciu dieťaťa k aktivite a poznávaniu (Trubíniová, 2023).

Lynch a Vargová (2020) charakterizujú hru ako významný prostriedok poznávania sveta a získavania skúseností. Sobotová et al. (2013) poukazujú na jej vplyv na komplexný rozvoj osobnosti dieťaťa a zdôrazňujú význam zámerného využívania hry v edukačnom procese. Syslová et al. (2019) uvádzajú, že hra patrí medzi najprirodzenejšie spôsoby, prostredníctvom ktorých dieťa spracováva získané poznatky, rozvíja schopnosti a osvojuje si nové zručnosti. Suchánková (2014) zároveň zdôrazňuje, že hra vytvára podmienky pre zážitkové učenie, pretože dieťa získava poznatky prostredníctvom vlastnej aktivity, skúsenosti a aktívneho zapojenia do činnosti.

Význam hry preto nespočíva iba v samotnom procese osvojovania poznatkov, ale najmä v jej vplyve na rozvoj rôznych oblastí osobnosti dieťaťa. Ako uvádzajú Fedorko et al. (2016), hra vychádza z aktuálneho emocionálneho prežívania dieťaťa a poskytuje priestor na jeho tvorivé vyjadrenie. Súčasne podporuje rozvoj samostatnosti, sociálnych kompetencií a prosociálneho správania (Fedorko, 2015).

Boller a Kapp (2017) zdôrazňujú, že hra predstavuje formu učenia, prostredníctvom ktorej si dieťa rozvíja myslenie, pamäť a nové schopnosti. Hra v predškolskom období vytvára prirodzené podmienky na učenie, pri ktorom dieťa prostredníctvom vlastnej aktivity získava skúsenosti, rieši rôzne situácie a rozvíja svoje schopnosti. Význam hry potvrdzuje aj Valachová (2021), podľa ktorej hra ovplyvňuje rozvoj kognitívnych aj nekognitívnych funkcií osobnosti dieťaťa a prispieva k jeho celkovému vývinu.

Vybrané teoretické pohľady na hru dieťaťa

Význam hry v predškolskom veku vysvetľujú viaceré psychologické a pedagogické teórie, ktoré poukazujú na jej dôležitú úlohu v procese učenia a rozvoja osobnosti dieťaťa.

Podľa Piageta (1970) je hra prirodzeným spôsobom, prostredníctvom ktorého dieťa poznáva svet. V predškolskom veku nadobúda význam najmä symbolická hra, pri ktorej dieťa využíva predstavivosť a prostredníctvom rolových situácií rozvíja svoje myslenie, tvorivosť a vyjadrovať vlastné skúsenosti.

Vygotský (1976) zdôrazňuje predovšetkým sociálny charakter hry. Hra podľa neho vzniká v interakcii s inými ľuďmi a vytvára priestor na rozvoj komunikácie, spolupráce a sociálneho učenia. Pri spoločných hrách sa dieťa učí viesť rozhovor, počúvať druhých, dohodnúť sa na pravidlách a riešiť vzniknuté situácie. Významným prínosom jeho teórie je koncept zóny najbližšieho vývinu, v ktorej dieťa pomocou podpory dospelého alebo skúsenejšieho rovesníka zvláda náročnejšie činnosti.

Bruner (1983) vníma hru ako bezpečný priestor, v ktorom môže dieťa skúšať nové spôsoby riešenia problémov a získavať nové skúsenosti bez obáv z neúspechu. Prostredníctvom hry dieťa rozvíja schopnosť premýšľať, tvoriť a učiť sa prostredníctvom aktívneho objavovania, čím si postupne vytvára hlbšie porozumenie okolitému svetu.

Uvedené teoretické pohľady poukazujú na to, že hra nie je iba spontánnou činnosťou prinášajúcou dieťaťu radosť, ale predstavuje významný prostriedok komplexného rozvoja. Osobitné miesto má najmä v oblasti komunikácie, pretože poskytuje prirodzené situácie, v ktorých sa dieťa učí vyjadrovať svoje myšlienky, rozvíjať slovnú zásobu a vytvárať sociálne väzby s ostatnými.

Oblasti rozvoja prostredníctvom hry

Hra ovplyvňuje viaceré oblasti vývinu dieťaťa predškolského veku a vytvára prirodzený priestor na rozvoj jeho schopností, poznatkov a sociálnych skúseností. Prostredníctvom herných činností dieťa spracováva získané podnety, učí sa komunikovať, nadväzovať vzťahy, riešiť situácie a postupne si osvojuje pravidlá spoločenského správania. Význam hry pre rozvoj dieťaťa sa prejavuje v jednotlivých oblastiach jeho vývinu, ktoré zahŕňajú komunikačnú a jazykovú oblasť, sociálnu a emocionálnu oblasť, kognitívnu oblasť a morálnu a osobnostnú oblasť.

Komunikačná a jazyková oblasť

Hra vytvára prirodzené komunikačné prostredie, v ktorom dieťa predškolského veku rozvíja svoje jazykové schopnosti a získava skúsenosti s používaním reči v rôznych sociálnych situáciách. Prostredníctvom hry dieťa spoznáva svet okolo seba, osvojuje si nové pojmy, rozširuje si slovnú zásobu a učí sa formulovať svoje myšlienky, potreby a predstavy. Valachová (2021) zdôrazňuje, že hra umožňuje dieťaťu prirodzenou formou získavať nové poznatky a rozvíjať schopnosť komunikovať s rovesníkmi aj dospelými.

Významnú úlohu má hra aj pri rozvoji sluchového vnímania, ktoré tvorí základ správneho rečového vývinu. Prostredníctvom jazykových hier sa dieťa učí rozlišovať zvuky, vnímať rytmus reči, počúvať a porozumieť hovorenému prejavu a identifikovať jednotlivé hlásky v slovách. Suchánková (2014) poukazuje na význam hier podporujúcich fonematické uvedomovanie, ktoré napomáha rozlišovaniu hlások na začiatku a na konci slov. Súčasne dochádza k rozvoju správnej výslovnosti a zdokonaľovaniu jazykového prejavu (Švábová, 2012).

V predškolskom období dochádza k výraznému rozvoju komunikačných kompetencií dieťaťa, ktorý sa prejavuje rozširovaním slovnej zásoby a zdokonaľovaním schopnosti vytvárať zložitejšie jazykové prejavy. Najmä námetové a didaktické hry poskytujú situácie, v ktorých dieťa používa jazyk funkčne a v zmysluplných súvislostiach. Učí sa viesť rozhovor, reagovať na komunikačného partnera a prispôbovať svoje vyjadrovanie konkrétnej situácii.

Sámelová (2016) poukazuje na to, že hra predstavuje prirodzený spôsob komunikácie, prostredníctvom ktorého dieťa vyjadruje svoje myšlienky, pocity a predstavy. Zároveň podporuje rozvoj sociálnej stránky komunikácie, ktorá je nevyhnutná pre vytváranie vzťahov a úspešné začlenenie dieťaťa do skupiny rovesníkov.

Sociálna a emocionálna oblasť

Sociálny význam hry spočíva predovšetkým v možnosti dieťaťa vstupovať do vzťahov s rovesníkmi, spolupracovať a osvojovať si pravidlá spoločného konania. Hra vytvára prirodzený priestor na rozvoj sociálnych kompetencií, medzi ktoré patrí schopnosť spolupracovať, rešpektovať druhých a primerane reagovať na sociálne situácie. Šimová a Dargová (2001) uvádzajú, že sociálna funkcia hry sa prejavuje najmä prostredníctvom rozvoja spolupráce, empatie a vytvárania vzťahov s okolím.

V predškolskom období sa dieťa postupne presúva od individuálnej hry ku kooperatívnym formám hry, pri ktorých sa učí rešpektovať potreby ostatných, deliť sa o predmety, prijímať úlohy a riešiť vzniknuté situácie (Mlynárová, Grmanová, 2014). Koťátková (2014) zdôrazňuje, že spoločná hra predstavuje významný prostriedok socializácie, pretože umožňuje dieťaťu získavať skúsenosti potrebné pre fungovanie v skupine. Prostredníctvom hry si dieťa vytvára sociálne väzby a postupne si osvojuje pravidlá spoločenského správania (Suchánková, 2014).

Významným aspektom hry je rozvoj prosociálneho správania, ktoré zahŕňa ochotu spolupracovať, pomáhať druhým a rešpektovať ich potreby (Fedorko et al., 2016). Skupinové hry poskytujú situácie, v ktorých sa dieťa učí dohodnúť na spoločnom postupe, rešpektovať názory ostatných a riešiť konfliktné situácie konštruktívnym spôsobom (Bednářová,

Šmardová, 2015). Jakálová (2018) poukazuje na to, že hra podporuje vytváranie vzájomnej ústretovosti a postupné prijímanie spoločenských pravidiel.

Emocionálna funkcia hry súvisí so schopnosťou dieťaťa prežívať, vyjadrovať a regulovať vlastné emócie. V herných situáciách sa dieťa stretáva s úspechom aj neúspechom, učí sa zvládať frustráciu a primerane reagovať na rôzne situácie (Ivanová, 2011; Bednářová, Šmardová, 2015). Čáp a Mareš (2007) zdôrazňujú význam hry pri rozvoji sebaregulácie a schopnosti ovládať vlastné správanie. Hra tak prispieva k rozvoju empatie, sebapoznania a emocionálnej stability dieťaťa (Kožuchová, 2013). Zároveň vytvára priestor na osvojovanie sociálne prijateľných spôsobov správania, ktoré podporujú schopnosť dieťaťa fungovať v skupine a vytvárať vzťahy s ostatnými.

Kognitívna oblasť

Hra predstavuje významný nástroj kognitívneho rozvoja, pretože umožňuje dieťaťu aktívne poznávať svet, spracovávať získané skúsenosti a vytvárať nové poznatky. Prostredníctvom hry sa rozvíja symbolické myslenie, predstavivosť, tvorivosť a schopnosť riešiť problémy (Elkonin, 1983; Piaget, 1998, In: Kikušová, Králiková, 2004).

Koťátková (2007) chápe kognitívny rozvoj ako proces zahŕňajúci poznávanie, rozvoj schopností a získavanie nových zručností. Hra predstavuje významný prostriedok kognitívneho rozvoja, pretože umožňuje dieťaťu aktívne objavovať svet, spracovávať získané skúsenosti a rozvíjať poznávacie procesy. Piaget (1970, In: Koťátková, 2007) poukazuje na to, že prostredníctvom hry dieťa spracováva svoje skúsenosti, prepája ich s predchádzajúcimi vedomosťami a postupne si vytvára nové predstavy o svete, ktorý ho obklopuje.

Významnú úlohu zohráva hra aj pri rozvoji pozornosti a pamäti. Pri herných aktivitách sa dieťa učí sústrediť, zapamätáť si pravidlá, postupy a získané informácie. V predškolskom období sa postupne zvyšuje schopnosť dieťaťa vnímať súvislosti a uchovávať väčšie množstvo poznatkov (Vágnerová, 2000, In: Mlynárová, Grmanová, 2014).

Súčasťou kognitívneho rozvoja je aj rozvoj fantázie a tvorivosti. Opravilová (2016) uvádza, že detská hra vychádza zo skutočných skúseností dieťaťa, ktoré prostredníctvom predstavivosti pretvára a dopĺňa. Hra tak umožňuje dieťaťu aktívne interpretovať okolité prostredie a vytvárať nové významy.

Okrem poznávacích schopností hra podporuje aj rozvoj vytrvalosti, schopnosti sústrediť sa a zvládať prekážky. Didaktické a námetové hry poskytujú dieťaťu príležitosti na učenie založené na vlastnej aktivite a skúsenosti (Bednářová, Šmardová, 2015). Valachová (2021) zdôrazňuje, že hra aktivizuje poznatky získané pozorovaním sveta a vytvára podmienky pre ďalšie učenie.

Morálna a osobnostná oblasť

Morálny a osobnostný vývin dieťaťa predškolského veku súvisí so schopnosťou prijímať pravidlá, rozlišovať vhodné a nevhodné správanie a postupne si osvojuje hodnoty a pravidlá spoločenského správania. V počiatočných etapách morálneho vývinu sa dieťa orientuje najmä podľa vonkajších požiadaviek a hodnotí správanie prostredníctvom odmien a trestov. Postupne si však osvojuje vnútorné normy správania, ktoré tvoria základ morálneho cítenia a sebaregulácie (Langmeier, Krejčířová, 2007; Mertin, Gillernová, 2015).

Hra podporuje formovanie osobnosti dieťaťa tým, že vytvára situácie vyžadujúce prijímanie pravidiel, zodpovednosť a kontrolu vlastného správania. Pri spoločných hrách sa dieťa učí rešpektovať dohodnuté pravidlá, prijímať úspech aj neúspech a uvedomovať si dôsledky vlastného konania (Suchánková, 2014). Sámelová (2016) poukazuje na význam hry pri rozvoji morálneho uvažovania, osvojovaní spoločenských pravidiel a formovaní charakterových vlastností dieťaťa.

Prostredníctvom hier s pravidlami si dieťa osvojuje hodnoty, ako sú spravodlivosť, ohľaduplnosť a zodpovednosť. Učí sa rešpektovať druhých, prispôbovať svoje správanie spoločným pravidlám a postupne rozvíja schopnosť hodnotiť vlastné konanie. Kikušová a Králiková (2004) zdôrazňujú, že hra podporuje rozvoj morálneho hodnotenia a schopnosť dieťaťa posudzovať vlastné správanie.

Hra tak predstavuje významný prostriedok formovania osobnosti dieťaťa, pretože podporuje jeho samostatnosť, sebadôveru, zodpovednosť a schopnosť fungovať v sociálnom prostredí. Prostredníctvom herných skúseností si dieťa vytvára základy správania, ktoré sú významné pre jeho ďalší osobný a spoločenský rozvoj (Ivanová, 2011).

Oblasti rozvoja dieťaťa prostredníctvom hry sa navzájom ovplyvňujú a vytvárajú podmienky pre komplexný rozvoj osobnosti dieťaťa. Prehľad vybraných oblastí, ktoré sú hrou podporované, uvádza nasledujúca tabuľka.

Oblasť rozvoja	Charakteristika rozvoja dieťaťa prostredníctvom hry	Príklady herných činností
Komunikačná a jazyková oblasť	Hra podporuje rozvoj slovnnej zásoby, jazykového prejavu, porozumenia reči, schopnosti viesť dialóg a vyjadrovať vlastné myšlienky, potreby a pocity. Rozvíja aj sluchové vnímanie a komunikačné kompetencie dieťaťa.	Námetové hry, dramatické hry, jazykové hry, práca s príbehom.
Sociálna a emocionálna oblasť	Prostredníctvom hry dieťa nadväzuje vzťahy s rovesníkmi, učí sa spolupracovať, rešpektovať druhých, riešiť konflikty a primerane vyjadrovať svoje emócie. Rozvíja empatiu a schopnosť fungovať v skupine.	Skupinové hry, kooperatívne hry, rolové hry, spoločenské hry.
Kognitívna oblasť	Hra podporuje poznávanie, rozvoj myslenia, fantázie, tvorivosti, pozornosti, pamäti a schopnosti riešiť problémy. Dieťa prostredníctvom hry spracováva získané skúsenosti a vytvára si nové predstavy o svete, ktorý ho obklopuje.	Konštrukčné hry, didaktické hry, experimentovanie, problémové hry, námetové hry.
Morálna a osobnostná oblasť	Hra prispieva k osvojovaniu hodnôt, pravidiel a spoločenských noriem. Podporuje rozvoj zodpovednosti, sebadisciplíny, samostatnosti, sebadôvery a schopnosti hodnotiť vlastné správanie.	Hry s pravidlami, tímové hry, situačné hry, dramatizácia sociálnych situácií.

Tabuľka 1 - Oblasti rozvoja dieťaťa predškolského veku prostredníctvom hry

Zdroj: vlastné spracovanie

Tabuľka 1 poukazuje na skutočnosť, že hra v predškolskom období ovplyvňuje viaceré oblasti vývinu dieťaťa a prispieva k celkovému rozvoju jeho osobnosti. Jednotlivé oblasti rozvoja nemožno vnímať izolovane, pretože počas herných činností dochádza k ich vzájomnému prelínaniu a ovplyvňovaniu. Napríklad námetová hra podporuje nielen rozvoj komunikačných schopností, ale zároveň rozvíja sociálne vzťahy, emocionálne prežívanie, predstavivosť a schopnosť rešpektovať spoločenské pravidlá.

Význam hry preto nespočíva iba v získavaní nových poznatkov, ale predovšetkým v aktívnom učení prostredníctvom skúsenosti, sociálnej interakcie a vlastnej tvorivej činnosti dieťaťa. Hra vytvára prirodzené podmienky na rozvoj schopností, zručností a spôsobov správania, ktoré sú významné pre ďalší osobnostný a sociálny vývin dieťaťa.

Záver

Hra predstavuje v období predškolského veku významný prostriedok komplexného rozvoja osobnosti dieťaťa. Neplní iba funkciu spontánnej detskej činnosti, ale vytvára prirodzený priestor na učenie, získavanie skúseností a rozvíjanie schopností potrebných pre ďalší osobný a spoločenský vývin. Prostredníctvom hry dieťa aktívne poznáva okolité prostredie, spracováva nové podnety a učí sa reagovať na rôzne životné situácie.

Významné postavenie má hra aj v procese rozvoja komunikačných schopností dieťaťa predškolského veku. Počas herných činností dieťa prirodzene využíva jazyk ako nástroj komunikácie, rozširuje si slovnú zásobu, zdokonaľuje svoj jazykový prejav a učí sa vyjadrovať vlastné myšlienky, potreby a pocity. Najmä sociálne a námetové hry vytvárajú situácie, v ktorých dieťa vstupuje do komunikácie s rovesníkmi, učí sa počúvať, reagovať, spolupracovať a rešpektovať komunikačného partnera.

Hra zároveň prepája jednotlivé oblasti vývinu dieťaťa, keďže rozvoj komunikačných schopností prebieha v súvislosti so sociálnym, emocionálnym, kognitívnym a morálnym rozvojom. Schopnosť komunikovať sa formuje nielen prostredníctvom jazykových aktivít, ale aj v každodenných interakciách, ktoré vznikajú počas spoločnej hry.

Z uvedeného vyplýva, že hra má v predškolskom období nezastupiteľné miesto a predstavuje významný prostriedok rozvoja komunikačných kompetencií dieťaťa. Úlohou materskej školy je preto vytvárať vhodné podmienky na realizáciu rôznorodých herných činností, ktoré rešpektujú vývinové potreby detí a umožňujú im učiť sa prirodzenou, tvorivou a zážitkovou formou.

*Tento článok odporúča na publikovanie vo vedeckom časopise Mladá veda:
doc. PaedDr. Eva Dolinská, PhD.*

*Príspevok bol vydaný s podporou projektu KEGA č. 002KU-4/2026 s názvom
Monitorovanie foriem agresie a testovanie intervenčných stratégií v prostredí materskej školy.*

Použitá literatúra

1. BEDNÁŘOVÁ, J., ŠMARDOVÁ, V. 2015. *Diagnostika dítěte předškolního věku. Co by dítě mělo umět ve věku od 3 do 6 let.* 2. vyd. Praha: Edika. ISBN 978-80-266-0658-1.
2. BERČÍKOVÁ, A. et al. 2014. *Učitel – aktér edukačního procesu předškolního vzdělávání.* Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci. ISBN 978-80-244-4033-0.
3. BOLLER, S., KAPP, K. M. 2017. *Play to Learn. Everything you need to know about designing effective learning games.* Alexandria: ATD Press. ISBN 978-15-628-6577-1.
4. BRČIAKOVÁ, Z., ČARNICKÁ, M. 2024. Verbálna komunikácia a jej možnosti využitia v školskom klube detí. In: *Expresivita vo výchove Ružomberok*: VERBUM – vydavateľstvo Katolíckej univerzity v Ružomberku. ISBN 978-80-561-1114-7.
5. BRUNER, J. S. 1983. *Play, Thought and Language.* In: *The Child's Talk: Learning to Use Language.* Oxford: Oxford University Press.
6. ČÁP, J., MAREŠ, J. 2007. *Psychologie pro učitele.* Praha: Portál. ISBN 978-80-736-7273-7.
7. DANEK, J. 2014. *Pedagogická komunikácia na vysokej škole.* Trnava: Univerzita sv. Cyrila a Metoda v Trnave. ISBN 978-80-8105-614-7.
8. ELKONIN, D. B. 1983. *Psychológia hry.* Bratislava: Slovenské pedagogické nakladateľstvo.
9. FEDORKO, V. 2015. *Etická výchova v primárnej škole.* Prešov: Prešovská univerzita v Prešove. ISBN 978-80-555-1316-4.
10. FEDORKO, V. et al. 2016. *Prosociálna výchova v materskej škole.* Prešov: Prešovská univerzita v Prešove. ISBN 978-80-555-1695-0.
11. HERÉNYIOVÁ, G., MARTINČEKOVÁ, I. 2015. *Rozvoj komunikačných zručností.* Bratislava: Metodicko-pedagogické centrum. ISBN 978-80-565-1010-0.
12. HLEBOVÁ B. et al. 2016. *Vybrané kapitoly zo špeciálnej didaktiky predmetov (pre učiteľov žiakov s mentálnym postihnutím).* Prešov: PU. ISBN 978-80-555-1644-8.
13. IVANOVA, G. 2011. Hra ako kultúrno-vzdelávacie prostredie. In: PODHÁJECKÁ, M., MIŇOVÁ, M. (Eds.) In: *Hra v predprimárnej edukácii.* Prešov: Prešovská univerzita v Prešove. ISBN 978-80-555-0467-4.
14. JAKÁLOVÁ, J. 2018. Ako rozvíjať prosociálne cítenie a správanie dieťaťa predškolského veku. In: *Pedagogické rozhľady.* roč. 27, č. 3. ISSN 1335-0404.
15. KIKUŠOVÁ, S., KRÁLIKOVÁ, M. 2004. *Dieťa a hra. Hra a rozvíjanie osobnosti dieťaťa. Edukácia detí s autizmom.* Bratislava: SOFA Bratislava, 107 s. ISBN 80-890-3342-3.
16. KLINCKOVÁ, J. 2011. *Neverbálna komunikácia alebo komunikujeme nielen slovami.* Banská Bystrica: UMB v Banskej Bystrici. ISBN 978-80 557-0168-4.
17. KONČEKOVÁ, L. 2010. *Vývinová psychológia.* Prešov: Vydavateľstvo Michala Vaška. ISBN 978-80-7165-811-5.
18. KOŤÁTKOVÁ, S. 2007. *Hry v materskej škole v teorii a praxi.* Praha: Grada Publishing. ISBN 80-247-0852-3.
19. KOŤÁTKOVÁ, S. 2014. *Dítě a mateřská škola. Co by měli rodiče znát, učitelé respektovat a rozvíjet.* Praha: Grada Publishing. ISBN 978-80-247-4435-3.
20. KOŽUCHOVÁ, M. 2013. *Technické materiálny v predprimárnom vzdelávaní.* Ružomberok: VERBUM. ISBN 978-80-8084-990-0.
21. LANGMEIER, J., KREJČÍŘOVÁ, D. 2007. *Vývojová psychologie.* 2. vyd. Praha Grada Publishing. ISBN 978-80-247-1284-0.
22. LYNCH, Z., VARGOVÁ, M. 2020. *Materská škola - dieťa, hra, učenie.* Banská Bystrica: Belianum. ISBN 978-80-557-1780-7.
23. MERTIN, V., GILLERNOVÁ, I. (eds.). 2015. *Psychologie pro učitelky mateřské školy.* 2. vyd. Praha: Portál. ISBN 978-80-262-0977-5.
24. MLYNÁROVÁ, Z., GRMANOVÁ, J. 2014. *Praktická príručka testovania kompetencií detí v materských školách v rámci edukačného procesu.* Bratislava: Metodicko-pedagogické centrum. ISBN 978-80-8052-788-4.
25. OPRAVILOVÁ, E. 2016. *Předškolní pedagogika.* Praha: Grada Publishing. ISBN 978-80-247-5107-8.
26. PIAGET, J. 1970. *Psychologie dítěte.* Praha: Státní pedagogické nakladatelství.

27. SÁMELOVÁ, S. 2016. Využívanie aktivizujúcich metód v školských kluboch detí. In: *Vychovávateľ*. roč. LXV, č. september – október. ISSN 0139-6919.
28. SOBOTOVÁ, J. et al. 2013. *Predškolská príprava detí v materskej škole a v rodine*. Púchov: Montanex SK. ISBN 978-80-7225-386-7.
29. SUCHÁNKOVÁ, E. 2014. *Hra a její využití v předškolním vzdělávání*. Praha: Portál. ISBN 978-80-262-0698-9.
30. SYSLOVÁ, Z. et al. 2019. *Didaktika mateřské školy*. Praha: Wolters Kluwer. ISBN 978-80-7598-276-6.
31. ŠIMOVÁ, G., DARGOVÁ, J. 2001. *Tvorivé dieťa predškolského veku*. Bratislava: Rokus. ISBN 978-80-8905-511-1.
32. ŠVÁBOVÁ, B. 2012. *Riekanky a detské hry v predprimárnom období*. Ružomberok: VERBUM. ISBN 987-80-8084-858-3.
33. TRUBÍNIOVÁ, V. 2023. *Hra. Determinant rozvoja osobnosti dieťaťa*. Bratislava: IRIS. ISBN 978-80-8200-049-1.
34. VALACHOVÁ, D. 2009. *Ako spoznať dieťa v materskej škole*. Bratislava: Metodicko-pedagogické centrum. ISBN 978-80-8052-342-8.
35. VALACHOVÁ, D. 2021. Pedagogická diagnostika v materskej škole. In: LEHOTAYOVÁ, B., LIPNICKÁ, M., et al. *Projekt inklúzia v materskej škole 2*. Bratislava: Dr. Jozef Raabe Slovensko. ISBN 978-80-8140-476-4.
36. VYGOTSKÝ, S. L. 1976. *Vývoj vyšších psychických funkcií*. Praha: SPN.

Mladá veda

Young Science

ISSN 1339-3189